

Halverwege Lissabon: ook de niet-beroepsactieven?

Stevens, E. & Tielens, M. (2006). *Halverwege Lissabon: ook de niet-beroepsactieven?* Eindrapport Steunpunt WAV.

In Vlaanderen zijn er 50 000 niet-beroepsactieve vijftigplussers die een job zoeken noch wensen omdat ze denken dat er omwille van hun hoge leeftijd geen job voor hen beschikbaar is. Deze negatieve zelfperceptie is slechts een van de redenen waarom heel wat niet-beroepsactieven de stap naar de arbeidsmarkt niet zetten. Kennis van deze verschillende drempels zijn uitermate belangrijk voor een beleid dat gericht is op het activeren van zoveel mogelijk mensen om zodoende het aandeel werkenden in de bevolking, de werkzaamheidsgraad, te doen toenemen. Het eindrapport 'Halverwege Lissabon: ook de niet-beroepsactieven?' bekijkt enerzijds de vorderingen van Vlaanderen met betrekking tot de Europees vastgelegde doelstellingen en zoomt anderzijds dieper in op het niet-beroepsactieve deel van de Vlaamse bevolking en op de activeringsdrempels.

Halverwege Lissabon

De Europese doelstellingen die op de top van Lissabon voor 2010 geambieerd worden, laten zich vooral vertalen in een verhoging van de werkzaamheidsgraad. In 2010 moeten zeven op de tien personen een job hebben (tabel 1). Anno 2005 lijkt dit voor het Vlaams Gewest een weinig haalbare kaart gezien het niveau van de werkzaamheidsgraad op 64,9% ligt. Bovendien lijken de eerste cijfers voor 2006 een terugval in de werkzaamheid aan te kondigen.

De vrouwen zijn reeds meerdere jaren bezig aan een inhaalbeweging op de arbeidsmarkt ten op-

zichte van de mannen. Jaar na jaar stijgt hun werkzaamheidsgraad en zelfs in die mate dat het Vlaams Gewest anno 2005 met een aandeel werkende vrouwen van 57,8% goed op weg lijkt voor het halen van de Lissabondoelstelling van 60% in 2010. Dit positieve verhaal dient evenwel genuanceerd doordat vrouwen vaak deeltijds werken en hun opmars dus niet automatisch gepaard gaat met voltijdse arbeid. Daarnaast blijkt dat ook bij de vrouwen het werkzaamheidsniveau stagneert in 2006.

De grootste uitdaging voor het Vlaams Gewest situeert zich op het vlak van de ouderen. De samenge-

drukte loopbaan – waarbij er vooral heel hard gewerkt wordt in de leeftijdsklasse van 25 tot en met 49 jaar – is uitgesproken aanwezig in Vlaanderen. Na de leeftijd van 50 en zeker 55 jaar neemt de werkzaamheidsgraad een duik. In 2005 werkt 30,7% van de 55-plussers terwijl het streefdoel voor 2010 op 50% ligt. Dit pijnpunt op de Vlaamse arbeidsmarkt wordt nogmaals duidelijk wanneer de generatiekloof wordt berekend. Deze geeft het verschil in arbeidsdeelname tussen de middenleeftijd en de ouderen weer. Na Slovenië is de generatiekloof nergens in Europa zo groot als in het Vlaams Gewest.

Het onderwijsniveau is een belangrijk gegeven wanneer men de arbeidsmarkt betreedt. Europa wil

dan ook het aandeel gekwalificeerde jongeren tegen 2010 zien groeien tot 85%. Deze indicator wordt geoperationaliseerd als het aandeel 20- tot en met 24-jarigen met minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs. Anno 2005 heeft het Vlaams Gewest het streefdoel reeds bereikt: 85,1% van de Vlaamse jongeren is gekwalificeerd. Ook op het vlak van het beperken van de ongekwalificeerde uitstroom is Vlaanderen goed op weg: in 2005 betreft nog 10,7% van de Vlaamse jongeren de arbeidsmarkt zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs. Het Vlaams Gewest is dus slechts een zucht verwijderd van het Europese streefdoel van 10%. Bovendien betekent de score van 2005 nog een verbetering ten opzichte van 2004. Scholing en opleiding stopt evenwel niet bij het verlaten van de schoolbanken. Europa promoot het levenslang leren en wil de deelname hieraan opkrikken tot minstens 12,5% in 2010. Het Vlaams Gewest kan met een deelname van 9,1% halverwege Lissabon nog geen dergelijk aandeel voorleggen.

De niet-beroepsactieven: ook halverwege Lissabon?

In 2005 zijn er in het Vlaams Gewest 2 308 600 niet-beroepsactieve personen ouder dan vijftien jaar, waarvan 60% vrouw is. Bijna de helft van de niet-

beroepsactieve bevolking (1 059 200 personen) is 65 jaar of ouder en is dus de beroepsactieve levensfase van 15 tot 64 jaar voorbij. Een vierde (577 300 personen) is de vijftig gepasseerd, maar is wel nog op arbeidseleeftijd. Een tiende van de niet-beroepsactieven (222 900 personen) is tussen 25 en 49 jaar, de levensfase waarop het merendeel van de bevolking aan het werk is. En tot slot is een vijfde (449 200 personen) jonger dan 25 jaar en nog niet aan het beroepsleven begonnen.

De 15 tot 24-jarigen: over studenten

De jongeren zijn wat betreft de aard van hun niet-beroepsactiviteit een bijzonder homogene groep. Van de niet-beroepsactieven jonger dan 25 jaar geeft zowat 95% aan student of in opleiding te zijn. Dat geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Als jongeren dus niet-beroepsactief zijn dan is dat in zeer hoge mate omdat ze nog op de schoolbanken zitten.

De 25-plussers: over huisvrouwen, arbeidsongeschikte en gepensioneerde mannen

Vlaanderen staat, zoals vermeld, bekend om zijn samengedrukte loopbaan: tussen 25 en 49 jaar zijn er zeer weinig mensen die niet werken. Toch zoekt

Tabel 1.

Overzichtstabel van de Europese Lissabondoelstellingen (België, de gewesten, EU-15 en EU-25; 2005)

(%)	Werkzaamheidsgraad					
	Algemeen	Vrouwen	Ouderen	Gekwalificeerde jongeren	Vroegtijdige schoolverlaters	Deelname levenslang leren
	15-64 jaar	15-64 jaar	55-64 jaar	20-24 jaar	18-24 jaar	25-64 jaar
Europese doelstelling 2010	70	60	50	85	10	12,5
Europese doelstelling 2005	67	57				
Vlaams Gewest	64,9	57,8	30,7	85,1	10,7	9,1
Waals Gewest	56,1	48,4	32,3	79,0	14,6	5,8
Brussels H. Gewest	54,8	47,9	39,8	72,5	19,4	12,0
België	61,1	53,8	31,9	81,8	12,9	8,4
EU-15	65,2	57,4	44,1	76,7	17,2	10,6
EU-25	63,8	56,3	42,6	79,2	15,2	9,8

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

of wenst slechts 15,5% van de niet-beroepsactieven in deze leeftijdsklasse een betrekking.¹ Mannelijke niet-beroepsactieven wensen vaker dan vrouwen een betaalde job: 23% of 11 600 mannen tegenover 13,3% of 23 000 vrouwen.

Van de totale groep 50- tot en met 64-jarige mannen is 40% niet-beroepsactief. Bij de vrouwen ligt dat met 64% heel wat hoger. Het aantal niet-beroepsactieve vijftigplussers dat een job zoekt of wenst, is bijzonder klein. In totaal gaat het om nauwelijks 14 600 personen, oftewel 2,5% van de niet-beroepsactieven.

In het raam van het activeringsbeleid zijn dat relevante cijfers, gezien activering zich niet enkel richt op de werkzoekenden, dus de personen zich reeds aanbieden op de arbeidsmarkt, maar ook op de niet-beroepsactieven. Wil men meer mensen aan het werk dan moet het aantal niet-beroepsactieven met een arbeidswens worden opgedreven. Interessant is daarom te kijken naar de redenen waarom de meerderheid van de niet-beroepsactieven geen betaalde job zoekt noch wenst (tabel 2). We stoten hier op de drempels die niet-actieven ervan weerhouden om hun kans te wagen op de arbeidsmarkt.

Niet-beroepsactieve mannen tussen 25 en 49 jaar die geen job wensen, doen dat in de helft van de gevallen wegens ziekte. Bij de vrouwen wegen familiale en persoonlijke redenen vaker door, ziekte

is minder belangrijk. Er zijn ongeveer 80 000 vrouwen (53,5%) in deze leeftijdsgroep die geen job wensen omwille van familiale of persoonlijke omstandigheden. Ongeveer 11 000 hiervan zeggen expliciet dat ze geen job wensen wegens het ontbreken of het niet kunnen veroorloven van gepaste kinderopvang. Dit aspect komt ook aan bod in het artikel 'Mantelzorg en werk'.

Bij de mannelijke niet-beroepsactieve vijftigplussers is het pensioen (zowel rustpensioen, vervroegd pensioen, brugpensioen als terbeschikkingstelling) veruit de belangrijkste reden (70,2%) waarom men geen job wenst. Daarnaast geeft een belangrijk deel ziekte aan als reden (17,6%). Bij de vrouwelijke niet-beroepsactieven is het pensioen ook de belangrijkste reden (36%), maar lang niet zo overwegend als bij mannen. Bij de vrouwen is er daarnaast een grote groep (28%) die omwille van familiale en persoonlijke redenen geen job wenst. Ook ziekte speelt bij vrouwen een niet onaanzienlijke rol (9,4%). Maar wat meer is, bijna 12% of 40 600 niet-beroepsactieve vrouwen wenst geen job omdat ze denken dat er geen job voor hen beschikbaar is. Het frappante is dat zij bijna allemaal denken dat ze te oud zijn om nog een job te vinden. Ook bij de mannen zijn er heel wat niet-beroepsactieven die denken dat ze hiervoor te oud zijn. Samen gaat het om ongeveer 50 000 vijftigplussers die geen job zoeken of wensen omdat ze denken dat er geen job voor hen beschikbaar is omwille van hun leeftijd.

Tabel 2.

Niet-beroepsactieven naar leeftijd en reden waarom men werk zoekt noch wenst (Vlaams Gewest; 2005)

	25-49 jaar		50-64 jaar	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	38 900	149 400	218 100	344 600
Totaal (%)	100	100	100	100
Familiaal/persoonlijk	nb	53,5	nb	28,0
Ziekte	50,0	18,9	17,6	9,4
Onderwijs	nb	3,7	-	-
Denkt dat er geen job is	nb	nb	5,5	11,8
(Pre)pensioen	-	-	70,2	36,0
Andere redenen	31,3	21,0	4,8	14,9

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De EAK: een schat aan informatie

De analyses in dit rapport zijn gebaseerd op de data van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van het FOD Economie – Algemene Directie Statistiek. De EAK is een sociaal-economische enquête bij 48 000 huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op arbeidsleeftijd in beeld te brengen. In 2005 namen in België 44 411 huishoudens of 88 695 personen van 15 jaar en ouder deel. Voor het Vlaams Gewest gaat het om een effectieve steekproef van 21 748 huishoudens of 45 077 personen. De EAK maakt deel uit van de Europese steekproefenquêtes naar de actieve bevolking die door Eurostat, de statistische dienst van de Europese Unie, worden gecoördineerd. De bedoeling hiervan is om internationaal vergelijkbare cijfers te verzamelen op basis van uniforme definities en dezelfde vraagstellingen. De EAK en bij uitbreiding de Labour Force Survey wordt gebruikt bij het evalueren van de lidstaten in het licht van de Lissabondoelstellingen.

Alle respondenten worden bevraagd over hun positie op de arbeidsmarkt aan de hand van een lange vragenlijst die een grote verscheidenheid aan variabelen kent. Op die manier kan een uitgebreid en gedetailleerd beeld van de bevolking en haar rela-

tie met de arbeidsmarkt worden geschetst. Het grote voordeel van de EAK ten opzichte van administratieve gegevens is dat er veel kwalitatieve informatie kan worden vergaard, zoals bijvoorbeeld de reden van de niet-beroepsactiviteit of de reden om een job te beëindigen, en dat de resultaten internationaal vergelijkbaar zijn.

*Eef Stevens
Maarten Tielens
Steunpunt WAV*

Noot

1. We berekenen het aantal personen dat een betrekking zoekt of wenst aan de hand van een combinatie van twee vragen in de EAK, met name de vraag of de niet-beroepsactieve respondent werk zoekt en indien dit niet het geval is, of de niet-beroepsactieve respondent dan werk wenst. Dus we nemen degenen die een betrekking zoeken én degenen die geen betrekking zoeken maar wel een betrekking wensen samen in de categorie 'zoekt of wenst een betrekking'. We spreken over hen als degenen die een betrekking wensen. De rest wenst geen betrekking ('zoekt noch wenst een betrekking').